دو فصلنامه مشارکت و توسعه اجتماعی، دوره ٤، شماره ٦، بهار و تابستان ١٣٩٧، صص٣٣-٥٠

نقش آموزش در کاهش آسیب‌های ناشی از استفاده فضای مجازی در دانش‌آموزان دختر دبیرستان تهران

زهره آهنگری[١]
بتول فقیه‌آرام[٢]
علی محبی[٣]

چکیده

هدف از پژوهش حاضر «بررسی نقش آموزش در کاهش آسیب‌های ناشی از استفاده فضای مجازی در دانش‌آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ٥ آموزش و پرورش تهران» به روش نیمه آزمایشی و در قالب طرح پیش آزمون – پس آزمون با گروه کنترل بود. جامعه حاضر را دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ٥ آموزش و پرورش تهران که به روش نمونه گیری تصادفی ساده ٦٠ دانش آموز در دو گروه آزمایش و کنترل تقسیم شدند. استفاده از محیط مجازی در ٦ هفته (هر هفته به مدت ٦٠ دقیقه) آموزش داده شد و از پرسشنامه کاهش آسیب های اجتماعی در پیش آزمون و پس آزمون استفاده شد و پایایی آن از طریق آلفای کرونباخ ٨٢٪ بدست آمد. جهت تحلیل داده از آزمون کوواریانس استفاده شد. نتایج آزمون حاکی از آن بود که آموزش استفاده از محیط مجازی در موجب کاهش نارضایتی‌های خانوادگی، اعتیاد به اینترنت، تعارض ارزش‌ها، انزوای اجتماعی، و افسردگی دانش آموزان شده است. به طور کلی اجرای برنامه آموزش موجب کاهش آسیب های فضای مجازی در بین دانش آموزان شده است.

واژگان کلیدی: *آموزش، فضای مجازی، دانش آموزان*

تاریخ دریافت مقاله: ١٣٩٧/٠٦/٠٤ تاریخ پذیرش مقاله: ١٣٩٧/١٢/٢٦

١.کارشناس ارشد علوم تربیتی،دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامشهر، ایران (ahangarii55@gmail.com)
٢. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، واحد اسلامشهر، دانشکده آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران
(نویسنده مسئول: faghiharam1388@gmail.com)
٣. دانشیار دانشگاه علوم انتظامی امین (mohebbiarr@yahoo.com)

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]

مقدمه و بیان مسئله

روزگاری انسانها در دنیای واقعی زندگی می کردند و ارتباطات بین آنها ملموس بود و با کسانی ارتباط داشتند که در یک مکان باهم زندگی می کردند، اما اکنون مهم ترین تغییر دنیای معاصر که شالوده تغییرهای آینده جهان را می سازد، رقابتی شدن دنیای واقعی و مجازی است. دنیای واقعی با ویژگی هایی مانند مکان داشتن، دارای نظام سیاسی خاص بودن، محبوس بودن و طبیعی بودن از دنیای مجازی متمایز می شود و دنیای مجازی با بی مکانی، دستیابی به آخرین اطلاعات، تکثر داشتن و هم زمانی از دنیای واقعی جدا می شود. مهم ترین تغییر دنیای مجازی این است که روابط انسانی با واسطه و از راه دور جایگزین روابط انسانی چهره به چهره شده است (زندوانیان و همکاران،۱۳۹۲: ۵۳). با رشد روز افزون اینترنت و افزایش شمار کاربرانی که به اینترنت متصل می شوند، لزوم بررسی تاثیر اینترنت بر زندگی اجتماعی کاربران اجتناب ناپذیر به نظر می رسد. اینترنت به عنوان یک وسیله ارتباطی چندرسانه ای که در درون خود دنیایی از اطلاعات را جای داده و چندین رسانه مثل تلویزیون، تلفن، و ... را در درون خود ادغام کرده، خصوصیات شرایط پیچیده ای را برای کابران ایجاد کرده است، به نحوی که اینترنت در هر محیطی با هر میزان مصرف می تواند بر مخاطبین خود تاثیر خاص داشته باشد (ربیعی و محمد زاده یزد،۱۳۹۲: ۳۰). ما در قرنی زندگی می‌کنیم که پیشرفت‌های فنّاورانه سریع و تغییرات فرهنگی، اجتماعی، سیاسی غیرقابل اجتناب اند (Altinoz et al., 2013:20).

فضای مجازی محیطی مشتمل بر شبکه های رایانه‌ای، رسانه های ارتباطی و کاربرانی است که به تبادل داده ها و اطلاعات میپردازند و هر کس مشغول کار و تأمین نیازها و علایق خویش است .این فضا باعث کوتاه شدن فاصله ها و استقلال از مکان شده است که بارزترین تفاوت دنیای واقعی و فضای مجازی است؛ زیرا در دنیای واقعی انسا نها در طول زمان و در چارچوب مکان محصورند و محدوده فعالیت هایشان متأثر از این واقعیات است؛ اما در دنیای مجازی با استفاده از فناوری های نوین ارتباطی و رایانه ها نقاط ضعف انسان شامل سرعت، دقت، حافظه و خستگی و مشکل جوامع کاری که همانا زمان، هزینه، نیروی انسانی و محدودیت های جغرافیایی است، برطرف می شود و با سرعتی نزدیک به سرعت نور خواسته ها و پاسخ ها به مقصد و مبدأ انتقال می یابد .در هر حال، فضای مجازی در هر تعبیری و با هر تعریفی، قلمرویی وسیع، بدیع و بکر است که برای ساکنان خود امکانات،آزادیها، فرصتها، دلهره‌ها، آسیب‌ها و محدودیت‌های تازه ای همراه دارد(شاه محمدی،۱۳۹۵: ٤١).

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]

عامل بنیادین در شکل‌گیری هویت‌های اجتماعی تعاملات انسانی است. در واقع فرد هنگامیکه به تعامل با فرد دیگری می‌پردازد هویت خویشتن را به عنوان یک عضو جامعه پیدا میکند. هویت در بستر تعاملات اجتماعی تعریف می‌شود. ظهور فن‌آوریهای نوین ارتباطی، دگرگونی بنیادینی را در معاملات و ارتباطات انسانی ایجاد کرده است. از انجا که انتقال و جریان فرهنگ از طریق ارتباطات صورت می‌گیرد، حوزه فرهنگ که نظام هایی از عقاید و رفتارها را شامل می‌شود، با ظهور تکنولوژی جدید دستخوش دگرگونی‌های بنیادین می‌گردد. هویت فرهنگی، حول محورهایی همچون مرز جغرافیایی، دین، مذهب، باورها و سنن فرهنگی و زبان مشترک تعریف میشود. دستیابی به جامعه آنلاین، منجربه اجتماعی شدن بیشتر و سطوح بالاتری از جامعه پذیری می‌شود. و در ایجاد ایدئولوژی و رفتارهای نو پدید کنشگران اجتماعی تاثیر به سزایی دارد. (وکیل‌ها،۱۳۹۲: ۳۱). فضای سایبر مرز جدیدی در ارتباطات اجتماعی ایجاد کرده است. مردم در آن، دوستی ها و دشمنی هایی ایجاد می کنند و در آن کارهایی انجام می دهند و چیزهایی می گویند که در دنیای واقعی و رودرو هرگز طرح نمی کنند. امروزه کمتر انسانی را می توان یافت که ساعتی از وقت خود را صرف استفاده از فضای مجازی نکند و رفتار و افکارش تحت تاثیر آن قرار نگیرد. در هر حال، فضای مجازی(سایبری)، قلمروی وسیع، بدیع و بکر است که فرصت ها، آسیب ها و محدودیت هایی دارد. بحث فواید و مضرات فضای مجازی، تمام جوامع را فرا گرفته است. فضای مجازی نیاز به فعالیت آشکار و نمایان ندارد. ممکن است فردی یک هفته از خانه بیرون نیاید، ولی با هزاران نفر ارتباط برقرار کند. جدای از خوبی یا بدی آن، مهم این است که با واقعیتی انکارناپذیر روبرو هستیم و باید بیندیشیم که چگونه حداکثر استفاده مثبت را از آن ببریم (زندوانیان و همکاران،۱۳۹۲: ۵۳). در امید به دست آوردن یک مزیت استراتژیک، بسیاری از کشورها از جمله ایالات متحده، روسیه و چین درحال توسعه قابلیت‌های سایبری تهاجمی هستند که باعث اختلال در نهادهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در کشورهای رقیب شده است (Roche et al., 2014: 62). بنابراین مسئله ما در این پژوهش این است که آیا آموزش در کاهش آسیب های اجتماعی ناشی از استفاده فضای مجازی دردانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران نقش دارد؟

مبانی نظری تحقیق

فضای مجازی محیطی مشتمل بر شبکه های رایانه ای، رسانه های ارتباطی و کاربرانی است که به تبادل داده ها و اطلاعات پرداخته و هر کس به کار، تأمین نیازها و علایق خود می پردازد. این فضا باعث کوتاه شدن فاصله ها و استقلال از مکان شده است که بارزترین تفاوت دنیای واقعی و فضای

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]

مجازی می باشد، زیرا در دنیای واقعی انسان ها در طول زمان و در چارچوب مکان محصور بوده و محدوده فعالیت ایشان متأثّر از این واقعیات است. اما در دنیای مجازی با استفاده از فنّاوری‌های نوین ارتباطی و رایانه‌ها به نقاط ضعف انسان که همانا سرعت، دقّت، حافظه و خستگی و مشکل جوامع کاری که همانا زمان، هزینه، نیروی انسانی و محدودیت های جغرافیایی هستند، پوشش داده و با سرعتی نزدیک به سرعت نور خواسته ها و پاسخ ها به مقصد و مبدأ منتقل می شود. به تبع تغییرات ناشی از فناوری اطلاعات، زندگی بشر به فضای جدیدی منتقل شده و در حال انتقال است . به همین سبب جرائم در اجتماع شکل جدیدی یافته و روش‌های جدیدی را برای پیشگیری وکشف می‌طلبد. زندگی جدید، قوانین و مقررات اجتماعی جدیدی را در پی خواهد داشت که قوانین کشورهای مختلف برای مقابله با جرائم فضای مجازی از جمله این قوانین است. در فضای جدید زندگی، پلیس نقشی متفاوت ازگذشته داشته و مراقبت از خیابان، مانع ارتکاب و کشف جرم نمی شود(شاه محمدی و اکباتانی،۱۳۹٤: ۲۸). ازجمله چالشهای اساسی گسترش فناوری ارتباطات در جهان به ویژه کشورهای درحال توسعه و بهره گیری از اینترنت، آسیب های فرهنگی و اجتماعی است. قرارگرفتن در معرض فرهنگ های گوناگون، آزادی‌های زیاد در یک دوره زمانی نسبتاً کوتاه و امکان دسترسی به اطلاعات غیراخلاقی گوناگون از طریق اینترنت، برخی از نمونه های این خطرها می باشند. در کشورهای در حال توسعه، ازجمله کشور ما، بنابر شرایط فرهنگی و اجتماعی، احتمال آسیب‌پذیری در اثر تعامل گسترده با دیگر فرهنگ‌ها وجود دارد. با وجود پیشرفت های حاصل شده در سازوکارهای امنیتی و کنترلی در اینترنت، قابلیت های کنترلی در اینگونه موارد کمتر مؤثر واقع می شوند(شاه محمدی،۱۳۹۵: ٤١). شاه محمدی(۱۳۹۵) در پژوهش خود با عنوان راهبردهایی برای پیشگیری وضعی از آسیبهای فضای مجازی به این نتیجه دست یافتند درزمینه راهبردهای پیشگیری وضعی از آسیبهای فضای مجازی، ابعاد حذف توجیه‌کننده ها، کاهش منافع حاصل از جرم، افزایش تلاش و زحمت‌تراشی برای ارتکاب جرم و افزایش خطرهای مد نظر برای ارتکاب جرم به ترتیب بالاترین تا پایینترین میانگین رتبه ای تأثیر در پیشگیری از آسیبهای فضای مجازی را دارند. مهم‌ترین نتیجه این تحقیق، استخراج تدابیری در قالب راهبردهای پیشگیری وضعی برای جلوگیری از آسیبهای فضای مجازی است که استفاده از آنها می‌تواند تأثیر زیادی در پیشگیری از آسیبهای فضای مجازی داشته باشد. اسمعیلی‌زاده(۱۳۹۵) در پژوهش خود با عنوان بررسی آسیب های اجتماعی فضای سایبری در خانواده به این نتیجه دست یافتند که گسترش فضاهای مجازی، مانند سایر تحولات و پیشرفتها، پیامدها و آثار مثبت و منفی گوناگونی را در زمینهٔ آداب و اخلاق زندگی کاربران به دنبال دارد که پیشنهاد می‌شود، راهکارهای مناسب در جهت کاهش آسیبهای

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]

اجتماعی فضای سایبری (اینترنت) در خانواده ها ارائه شود. بهزاد(۱۳۹۵). در پژوهش خود با عنوان آسیب شناسی کاربری فضای مجازی در بین خانوارهای ساکن شهرستان بندرعباس به این نتیجه دست یافتند که بیش از یک سوم پاسخگویان هیچگونه آشنایی با قوانین و مقررات فضای مجازی نداشته اند. بیشترین آسیب پذیری در بعد فردی- اجتماعی بوده اکثریت پاسخگویان ضمن تاکید برابعاد آسیب زایی فضای مجازی نسبت به قابل پیشگیری بودن آن از طریق آموزش، کنترل خانواده ها، مسئولیت خود فرد و نظارت پلیس سایبری تاکید داشته اند. در مجموع با توجه به نتایج زمینه های آسیب زایی و آسیب پذیری مطروحه ایجاب می کند تا با طراحی مناسب و اقدامات پیشگیرانه و اتخاذ استراتژیهای مناسب به مقابله با آسیبهای بالقوه فضاهای مجازی پرداخته شود. شاه محمدی و اکباتانی(۱۳۹٤) در پژوهش خود با عنوان فضای سایبر، پیشگیری مبتنی بر فناوری اطلاعات، آسیب های فضای مجازی به این نتیجه دست یافتند که در زمینه راهکارهای پیشگیری مبتنی بر فناوری اطلاعات از آسیب های فضای مجازی، مؤلفه های پیشگیری مبتنی بر اطلاع رسانی امنیتی، پیشگیری مبتنی بر روش های پایشی، پیشگیری مبتنی بر امنسازی و پیشگیری مبتنی بر ایجاد و استفاده از ابزارهای بومی در فضای مجازی در پیشگیری از آسیب های فضای مجازی تأثیرگذار است. نتایج نشان داد راهکارهای ارائه شده به ترتیب تقدم عبارت اند از: ۱) پیشگیری مبتنی بر اطلاع-رسانی امنیتی، ۲) پیشگیری مبتنی بر روش های پایشی، ۳) پیشگیری مبتنی بر امن سازی و ٤) پیشگیری مبتنی بر ایجاد و استفاده از ابزارهای بومی در فضای مجازی.

پاداشیان فرد (۱۳۹٤)در پژوهش خود با عنوان رابطه بین تاثیرات فضای مجازی و تربیت دینی خانواده ها به این نتیجه رسیدند که بین تأثیرات منفی فضای مجازی و تربیت دینی خانوادهها، رابطه معناداری وجود دارد. نیکخواه قمصری و راوندی(۱۳۹۳) تاملی بر رابطه فضای مجازی و هویت جنسی مطالعه موردی کاربران اینترنت در شهر کاشان به این نتیجه رسیدند که حاکی از آن است که سابقه و مدت زمان استفاده هفتگی از اینترنت در تقویت و تضعیف هویت جنسیتی موثر بوده است. بدین نحو که هرچه میزان و سابقه استفاده از اینترنت از سوی کاربران افزایش پیدا می کند، هویت جنسیتی قوی تر میشود. زندوانیان و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهش خود با عنوان آسیب های فضای مجازی بین دانش آموزان دختر به این نتیجه رسیدند که استفاده از فضای مجازی در ابعاد خانوادگی، تحصیلی، سازگاری، اعتقادی- عبادی و روانی دانش آموزان تاثیر منفی دارد و بین وسایل تلفن همراه بیشترین و بازی های رایانه ای کمترین آسیب را بر دانش آموزان داشته است. دانش آموزان در اولویت بندی راهکارهایی مقابله با آسیب های فضای مجازی، تقویت ارتباطات منطقی و عاطفی در خانواده و جایگزین کردن تفریح های سالم، درگیرکردن افراددرفعالیت ها و

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]

برنامه های مثبت را مهم ترین و افزایش نظارت حوزه های سیاسی- امنیتی و فیلترینگ را کم اهمیت ترین راهکار برای کاهش آسیب های فضای مجازی دانسته اند. Polanski (2017) در پژوهش خود با عنوان فضای سایبری: یک شاخه جدید از قانون عرفی بین المللی به این نتیجه دست یافت که روابط بین المللی بین کشورها به طور فزاینده ای در فضای مجازی انجام می شود. از نگرانی در مورد امنیت سایبری و نظارت بر اینترنت به حریم خصوصی - بازیگران دولتی و غیر دولتی شیوه ها و مفاهیم هنجاری را توسعه دادند که می تواند به عنوان قانون عرف بین المللی در نظر گرفته شود. .Sabir et al (2014) در یک مطالعه با عنوان تاثیرات منفی شبکه های اجتماعی مجازی بر زندگی دانشجویان پاکستانی در یافتند که افرادی که به طور مداوم از شبکه های اجتماعی مجازی استفاده می کردند، نسبت به افرادی که از این شبکه ها استفاده نمی کردند از احساس تنهایی، افسردگی ، عدم توانایی برقراری ارتباط موثر، عملکرد تحصیلی پایین، گرایش به انحراف جنسی و کاهش معنویت بیشتری برخوردار بودند. .Bijari et al (2013) در پژوهش خود با عنوان تاثیر شبکه های اجتماعی مجازی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان به این نتیجه دست یافتند که ارتباط با دوستان قدیمی، شایعترین علت استفاده از شبکه های اجتماعی در هر دو مورد و کنترل بود. نتیجه این مطالعه رابطه منفی بین استفاده از شبکه های مجازی و میانگین نمره نشان داد. در این زمینه ما نیاز به فرهنگ استفاده از شبکه های مجازی با توجه به تاثیرات آن بر موفقیت تحصیلی دانشجویان داریم.

.Light et al (2008) در تحقیقی با عنوان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی (دوستی و یا تهدید اخلاقی امنیتی؟) به این نتیجه رسیدند همانطوری که از تکنولوژی می توان استفاده مفید و غیر مفید داشت استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی نیز در بعضی موارد زمینه ساز ایجاد هرزه نگاری، تهدید اخلاقی، تجارت های نا مشروع، هک کردن اطلاعات شخصی و ایجاد شایعه و تهمت و افترا زدن به شخصیت های تاثیر گذار گردد. Ezoe (2008) در پژوهشی بر روی دانشجویان دختر پرستاری، دریافتند که بین وابستگی به تلفن همراه و سبک زندگی بی کیفیت و ویژگی‌های برون گرایی و روان رنجورخویی رابطه وجود دارد و روان رنجور خویی رابطه‌ای مثبت و برون گرایی رابطه‌ای منفی دارد.

روش تحقیق

پژوهش حاضر در حیطه طرح های نیمه آزمایشی و در قالب طرح پیش آزمون – پس آزمون با گروه کنترل برای بررسی اثر آموزش در کاهش آسیب‌های ناشی از استفاده فضای مجازی در دانش-

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]

آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران می باشد. از نظر هدف؛ پژوهش حاضر ،کاربردی است. جامعه مورد نظر در این تحقیق را تمامی دانش‌آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تشکیل داد که با استفاده از روش نمونه گیری از نوع تصادفی ساده دو گروه ۳۰ نفری(۳۰ نفر گروه کنترل و ۳۰ نفر گروه آزمایش) انتخاب شدند .

ابزار گردآوری اطلاعات

در این پژوهش از پرسشنامه کاهش آسیب‌های فضای مجازی استفاده شد :

پرسشنامه کاهش آسیب های فضای مجازی دارای ۲۵ سوال و مولفه‌های (نارضایتی‌های خانوادگی، اعتیاد به اینترنت، تعارض ارزش‌ها، انزوای اجتماعی، افسردگی) می باشد.

عمده‌ترین روش های جمع آوری اطلاعات در پژوهش حاضر عبارتست از:

الف) مطالعات کتابخانه ای: در این قسمت جهت گردآوری اطلاعات در زمینه مبانی نظری و تدوین چارچوب نظری تحقیق، از منابع کتابخانه‌ای همانند کتاب، مقالات، همایش ها و همچنین منابع اینترنتی وسایت های تخصصی استفاده شد.

ب) پروتکل آموزش

در این پژوهش منظور از آموزش، به استفاده از محیط مجازی اشاره می کند که طی ٦ جلسه هفتگی (هر جلسه به مدت ٦٠ دقیقه) برای گروه آزمایش به اجرا در خواهد آمد. در جلسه اول به نحوه استفاده از اینترنت به دانش آموزان آموزش داده شد. در جلسه دوم به مزایایی استفاده از اینترنت از طریق عملی آموزش داده شد. در جلسه سوم به معایب استفاده بیش از حد از اینترنت با تلفن همراه اشاره شد. در جلسه چهارم برخی مطالب علمی جهت کاهش اسیب های فضای مجازی به دانش آموزان آموزش داده شد. در جلسه پنجم نمونه هایی از خطرات فضای مجازی و نحوه مقابله با آن آموزش داده شد. و در نهایت در جلسه ششم استفاده مقید از فضای مجازی به دانش آموزان آموزش داده شد.

ج) مطالعات میدانی: پرسشنامه مد نظر قبل از اجرای آموزش برای دو گروه آزمایش اجرا شد، سپس در جلسه آخر از اعضای دو گروه آزمایش و گروه کنترل پس آزمون گرفته شد.

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]

برای تجزیه و تحلیل نتایج به دست آمده از این پژوهش از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. برای آمار توصیفی میانگین، انحراف معیار، فراوانی و درصد استفاده شده است.و هم چنین برای فرضیه های پژوهش از روش تحلیل واریانس استفاده به عمل آمده است. در ضمن داده ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS 22 تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌های تحقیق

جدول ١) آزمون کولموگروف اسمیرنوف متغیرهای پژوهش

متغیر	پیش آزمون		پس آزمون	
	انحراف معیار ±میانگین	سطح معناداری	انحراف معیار ± میانگین	سطح معناداری
نارضایتی‌های خانوادگی	٠/٣± ٦٢٠/٦٣	٠/١٠٠	٠/٣± ٦٦٢/٣٧	٠/٢٢٦
اعتیاد به اینترنت	٠/٣± ٧٠٦/٢٩	٠/١٢٣	٠/٣± ٧٢٩	٠/٠٥٢
تعارض ارزش‌ها	٠/٣± ٧٩٥/٤١	٠/٤٣٣	٠/٣± ٧٨٥/٢٦	٠/٣٨٠
انزوای اجتماعی	٠/٣± ٥٣٨/٦٢	٠/١٤٦	٠/٣± ٤٩١/٤١	٠/٣٤١
افسردگی	٠/٣± ٦١٧/٣٧	٠/٠٥٦	٠/٣± ٧٥٥/٢٠	٠/٥٧٩

همانطور که از داده‌های جدول ١ مشخص است، سطح معناداری آزمون کلموگروف- اسمیرنوف برای تمامی متغیرهای پژوهش در پیش آزمون و پس آزمون بزرگتر از مقدار ٠/٠٥ است. در نتیجه تمامی متغیرهای مورد بررسی در پژوهش حاضر در پیش آزمون و پس آزمون دارای توزیع نرمال می‌باشند.

در این بخش برای بررسی تاثیر اثر بخشی آموزش استفاده از محیط مجازی بر کاهش آسیب‌های اجتماعی از تحلیل کوواریانس چند متغیری استفاده شده است.

فرضیه اصلی: آموزش در کاهش آسیب‌های ناشی از استفاده فضای مجازی در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ٥ آموزش و پرورش تهران تاثیر دارد.

در این قسمت همبستگی بین متغیرها برای بررسی وجود هم خطی چندگانه آورده شده است.

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]

جدول۲. جدول همبستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش

ردیف	شاخص ها	۱	۲	۳	٤	٥
۱	**نارضایتی‌های خانوادگی**	۱	۰/٥٤٧**	۰/٥١٩*	۰/٤٧٠*	۰/٦١٠*
۲	**اعتیاد به اینترنت**		۱	۰/٥٧٤*	۰/٤١٢*	۰/٦٩٨*
۳	**تعارض ارزش‌ها**			۱	۰/٤٣٤*	۰/٦٦٠*
٤	**انزوای اجتماعی**				۱	۰/٥٥٥*
٥	**افسردگی**					۱

* **همبستگی در سطح ۰/۹۵ معنادار است.** ** **همبستگی در سطح ۰/۹۹ معنادار است.**

همانطور که از ضرایب همبستگی داده‌های جدول ۲ مشخص است، هیچ یک از زوج همبستگی بین متغیرهای وابسته بزرگتر از ۰/۸ نیست. بنابراین فرض عدم وجود هم خطی چندگانه رعایت شده است.

در این قسمت برای بررسی معناداری میزان تغییرات بدست آمده و تعیین اندازه اثرات آموزش استفاده از محیط مجازی بر کاهش آسیب‌های اجتماعی، از طریق آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیره، میانگین‌های پس آزمون(بعد از درمان) بعد از تعدیل نمودن نمرات پیش آزمون، مورد مقایسه قرار می‌گیرند تا اندازه تاثیر کل اصلاح شده گزارش شود. پیش فرض همگنی ماتریس کوواریانس متغیرهای وابسته در گروه‌ها توسط آزمون باکس مورد بررسی قرار می‌گیرد. نتایج مربوط به این آزمون در جدول زیر داده شده است.

جدول۳. نتایج آزمون باکس برای بررسی فرض همگنی ماتریس کوواریانس

مقدار باکس	مقدار آماره F	df1	df2	سطح معناداری
۱۱/۳۳۳	۲/٤۹۹	۱٥	٥٤٤/٥۲٦	۰/۱۱۷

با توجه به داده های جدول ۳ سطح معناداری آزمون باکس برابر با ۰/۱۱۷ و بزرگتر از مقدار ۰/۰۵ است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵٪ فرض تجانس ماتریس کوواریانس متغیرهای وابسته در گروه-های مختلف پذیرفته می‌شود.خروجی نتایج آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیره در جدول زیر داده شده است.

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]

جدول ٤. تحلیل کوواریانس چند متغیری برای بررسی اثر بخشی آموزش استفاده از محیط مجازی بر کاهش آسیب‌های اجتماعی

مداخله	نام آزمون	مقدار	مقدار آماره F	درجه آزادی فرضیه	درجه آزادی خطا	سطح معناداری
آموزش استفاده از محیط مجازی	آزمون اثر پیلایی	٠/٤٥٢	٨/٠٩٦	٥	٤٩	٠/٠٠١
	آزمون لامبدای ویلکز	٠/٥٤٨	٨/٠٩٦	٥	٤٩	٠/٠٠١
	آزمون اثر هتلینگ	٠/٨٢٦	٨/٠٩٦	٥	٤٩	٠/٠٠١
	بزرگترین ریشه روی	٠/٨٢٦	٨/٠٩٦	٥	٤٩	٠/٠٠١

همانطور که از جدول ٤. مشخص است، یافته‌های حاصل از تحلیل کوواریانس چند متغیری حاکی از این است که مقدار F چند متغیری برای آموزش استفاده از محیط مجازی در تمامی آزمون‌ها در سطح P<٠/٠٥ از لحاظ آماری معنادار می‌باشد. لذا می‌توان گفت که بین دو گروه آزمایش و کنترل حداقل در یکی از مولفه‌های آسیب‌های اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد. برای پی بردن به این تفاوت در ادامه از آزمون تحلیل کوواریانس تک متغیری استفاده گردیده است.

پیش فرض استفاده از تحلیل کوواریانس تک متغیری فرض همگن بودن واریانس متغیرهای وابسته در گروه‌ها است. برای بررسی این فرضیه از آزمون لون استفاده شده است. نتایج مربوط به آزمون لون در جدول زیر داده شده است.

جدول٥. نتایج آزمون لون برای بررسی فرض همگنی واریانس ها

متغیر	مقدار آمارهF	df1	df2	سطح معناداری
نارضایتی‌های خانوادگی	٠/٩٩٤	١	٥٨	٠/٣٢٣
اعتیاد به اینترنت	٠/٠٦٣	١	٥٨	٠/٨٠٣
تعارض ارزش‌ها	٠/١٠٣	١	٥٨	٠/٧٥٠
انزوای اجتماعی	٠/٤٩٤	١	٥٨	٠/٤٨٥
افسردگی	٠/٢٩٢	١	٥٨	٠/٥٩١

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]

با توجه به داده‌های جدول ۵ فرض همگنی واریانس‌ها در گروه‌ها پذیرفته می‌شود.در ادامه به بررسی تاثیر آموزش استفاده از محیط مجازی بر هر یک از مولفه‌های آسیب‌های اجتماعی با استفاده از تحلیل کوواریانس تک متغیره پرداخته خواهد شد. نتایج آزمون تحلیل کوواریانس تک متغیره در جدول ٤-٧ داده شده است.

جدول٦. نتایج حاصل از اجرای تحلیل کوواریانس اثرات بین گروهی

مولفه	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار آماره F	سطح معناداری	اندازه اثر
نارضایتی‌های خانوادگی	٤/٢٨٠	١	٤/٢٨٠	١٥/٦٢٤	٠/٠٠١	٠/٢٢٨
اعتیاد به اینترنت	١/٧٥٦	١	١/٧٥٦	٥/١٦٣	٠/٠٢٧	٠/٠٨٩
تعارض ارزش‌ها	٧/٠٤٢	١	٧/٠٤٢	٢٠/٨٢٨	٠/٠٠١	٠/٢٨٢
انزوای اجتماعی	٢/٤١٨	١	٢/٤١٨	١٩/٢٢٣	٠/٠٠١	٠/٢٦٦
افسردگی	٤/٦٤٦	١	٤/٦٤٦	١٦/٦٢٤	٠/٠٠١	٠/٢٣٩

با توجه به مقادیر جدول ٦ مشخص است که، سطح معناداری برای هر ۵ مولفه آسیب‌های اجتماعی کوچکتر از مقدار ۰/۰۵ است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد فرض برابری نمرات پس آزمون در این ۵ مولفه، بین دو گروه آموزش و کنترل تایید نمی‌شود. در ادامه با توجه به نتایج به دست آمده از تحلیل کوواریانس چند متغیره در بالا به بررسی تاثیر آموزش استفاده از محیط مجازی بر هر یک از مولفه‌های آسیب‌های اجتماعی پرداخته خواهد شد.

فرضیه اول: آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش نارضایتی‌های خانوادگی در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر دارد.

با توجه به نتایج تحلیل کوواریانس در جدول ٦، سطح معناداری آزمون کوچکتر از مقدار ۰/۰۵ شده است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد فرض برابری نمرات پس آزمون مولفه نارضایتی های خانوادگی، بین دو گروه آموزش و کنترل تایید نمی‌شود($F = ١٥/٦٢٤,\ p < ٠/٠٥$). با توجه به میانگین نمرات پس آزمون در جدول ٤-١ به وضوح مشخص است که، آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش نارضایتی‌های خانوادگی در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر داشته و باعث کاهش آن شده است. همچنین با توجه به مقدار اندازه اثر($\eta^{٢} = ٠/٢٢٨$) نتیجه می‌شود که ۲۲/۸٪ از تفاوت در نمرات پس آزمون نارضایتی های خانوادگی مربوط به تاثیر آموزش استفاده از محیط مجازی بوده است.

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]

فرضیه دوم: آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش اعتیاد به اینترنت در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر دارد.

با توجه به نتایج تحلیل کوواریانس در جدول٦، سطح معناداری آزمون کوچکتر از مقدار ۰/۰۵ شده است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد فرض برابری نمرات پس آزمون مولفه اعتیاد به اینترنت، بین دو گروه آموزش و کنترل تایید نمی‌شود($F = ۵٫۱۶۳,\ p < ۰٫۰۵$). با توجه به میانگین نمرات پس آزمون در جدول ٤-۱ به وضوح مشخص است که، آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش **اعتیاد به اینترنت** در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر داشته و باعث کاهش آن شده است. همچنین با توجه به مقدار اندازه اثر($\eta^۲ = ۰٫۰۸۹$) نتیجه می‌شود که ۸/۹٪ از تفاوت در نمرات پس آزمون اعتیاد به اینترنت مربوط به تاثیر آموزش استفاده از محیط مجازی بوده است.

فرضیه سوم: آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش تعارض ارزش‌ها در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر دارد.

با توجه به نتایج تحلیل کوواریانس در جدول ٦، سطح معناداری آزمون کوچکتر از مقدار ۰/۰۵ شده است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد فرض برابری نمرات پس آزمون مولفه تعارض ارزش ها، بین دو گروه آموزش و کنترل تایید نمی‌شود($F = ۲۰٫۸۲۸,\ p < ۰٫۰۵$). با توجه به میانگین نمرات پس آزمون در جدول ٤-۱ به وضوح مشخص است که، آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش تعارض ارزش‌ها در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر داشته و باعث کاهش آن شده است. همچنین با توجه به مقدار اندازه اثر($\eta^۲ = ۰٫۲۸۲$) نتیجه می-شود که ۲۸/۲٪ از تفاوت در نمرات پس آزمون تعارض ارزش ها مربوط به تاثیر آموزش استفاده از محیط مجازی بوده است.

فرضیه چهارم: آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش انزوای اجتماعی در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر دارد.

با توجه به نتایج تحلیل کوواریانس در جدول ٦، سطح معناداری آزمون کوچکتر از مقدار ۰/۰۵ شده است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد فرض برابری نمرات پس آزمون مولفه انزوای اجتماعی، بین دو گروه آموزش و کنترل تایید نمی‌شود($F = ۱۹٫۲۲۳,\ p < ۰٫۰۵$). با توجه به میانگین نمرات پس آزمون در جدول ٤-۱ به وضوح مشخص است که، آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش انزوای اجتماعی در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]

تهران تاثیر داشته و باعث کاهش آن شده است. همچنین با توجه به مقدار اندازه اثر($\eta^2 = ۰/۲۶۶$) نتیجه می‌شود که ۲۶/۶٪ از تفاوت در نمرات پس آزمون انزوای اجتماعی مربوط به تاثیر آموزش استفاده از محیط مجازی بوده است.

فرضیه پنجم: آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش افسردگی در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر دارد.

با توجه به نتایج تحلیل کوواریانس در جدول ٦، سطح معناداری آزمون کوچکتر از مقدار ۰/۰۵ شده است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد فرض برابری نمرات پس آزمون مولفه افسردگی، بین دو گروه آموزش و کنترل تایید نمی‌شود($F = ۱۶/۶۲۴,\ p < ۰/۰۵$). با توجه به میانگین نمرات پس آزمون در جدول ٤-۱ به وضوح مشخص است که، آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش افسردگی در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر داشته و باعث کاهش آن شده است. همچنین با توجه به مقدار اندازه اثر($\eta^2 = ۰/۲۳۹$) نتیجه می‌شود که ۲۳/۹٪ از تفاوت در نمرات پس آزمون افسردگی مربوط به تاثیر آموزش استفاده از محیط مجازی بوده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

هدف از پژوهش حاضر بررسی نقش آموزش در کاهش آسیب‌های ناشی از استفاده فضای مجازی در دانش‌آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران بود. نتایج یافته ها حاکی از آن بود که آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش آسیب‌های ناشی از استفاده فضای مجازی دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر داشته و باعث کاهش آن شده است. یافته های پژوهش حاضر با یافته‌های شاه‌محمدی(۱۳۹۵: ٤١)، اسمعیلی‌زاده(۱۳۹۵: ٦٧)، بهزاد(۱۳۹۵: ۸۲)، شاه‌محمدی و اکباتانی(۱۳۹٤: ۲۸)، زندوانیان و همکاران(۱۳۹۲: ۵۳) همخوانی دارد. زندوانیان و همکاران(۱۳۹۲) در پژوهش خود با عنوان آسیب های فضای مجازی بین دانش آموزان دختر به این نتیجه رسیدند که استفاده از فضای مجازی در ابعاد خانوادگی، تحصیلی، سازگاری، اعتقادی- عبادی و روانی دانش آموزان تاثیر منفی دارد و بین وسایل تلفن همراه بیشترین و بازی های رایانه ای کمترین آسیب را بر دانش آموزان داشته است. دانش آموزان در اولویت بندی راهکارهایی مقابله با آسیب های فضای مجازی، تقویت ارتباطات منطقی و عاطفی در خانواده و جایگزین کردن تفریح های سالم، درگیرکردن افراددرفعالیت ها و برنامه های مثبت را مهم ترین و افزایش نظارت حوزه های سیاسی- امنیتی و فیلترینگ را کم اهمیت ترین راهکار برای

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]

کاهش آسیب های فضای مجازی دانسته اند. در واقع طبق نتایج تحقیق می‌توان گفت اگر ما در مدارس نحوه استفاده از فضای مجازی را به دانش آموزان آموزش دهیم از این طریق می توان از آسیب های فضای مجازی که ناشی از عدم آگاهی دانش آموزان از نحوه استفاده از آن می باشد می توان جلوگیری کرد. قرارگرفتن در معرض فرهنگ های گوناگون، آزادی‌های زیاد در یک دوره زمانی نسبتاً کوتاه و امکان دسترسی به اطلاعات غیراخلاقی گوناگون از طریق اینترنت موجب آسیب رساندن به دانش آموزان شده که از طریق آموزش موثر می توان از تبعات منفی آن جلوگیری کرد.

نتایج حاصل از فرضیه اول نشان داد که آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش نارضایتی-های خانوادگی در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر دارد. نتایج تحلیل کوواریانس در بررسی این فرضیه نشان داد که آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش نارضایتی‌های خانوادگی در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر داشته و باعث کاهش آن شده است. یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های پاداشیان فرد (۱۳۹٤: ٤۹)، عاملی و حسنی(۱۳۹۱: ۸۳) همخوانی دارد. پاداشیان فرد (۱۳۹٤)در پژوهش خود با عنوان رابطه بین تاثیرات فضای مجازی و تربیت دینی خانواده ها به این نتیجه رسیدند که بین تأثیرات منفی فضای مجازی و تربیت دینی خانواده‌ها، رابطه معناداری وجود دارد. در تبیین این نتیجه می‌توان گفت که بیشتر خانواده‌های امروزی از نحوه استفاده دانش‌آموزان از فضای مجازی و اینترنت ناراضی هستند و کنترلی بر فرزندان خود در این محیط گسترده ندارند، بنابراین با آموزش مناسب به دانش آموزان در محیط مدارس تا حد امکان می‌توان نحوه استفاده از محیط مجازی را به آنها آموزش داد تا بتوانند به صورت مفید از این محیط استفاده نمایند.

نتایج حاصل از فرضیه دوم نشان داد که آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش اعتیاد به اینترنت در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر دارد. نتایج تحلیل کوواریانس در بررسی این فرضیه نشان داد آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش نارضایتی‌های خانوادگی در دانش‌آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر داشته و باعث کاهش آن شده است. یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های ربیعی و محمدزاده یزد(۱۳۹۲: ۳۰)، زندوانیان و همکاران(۱۳۹۲: ۵۳) همخوانی دارد. ربیعی و محمدزاده یزد(۱۳۹۲) آسیب شناسی فضای مجازی، بررسی تاثیر استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی دانشجویان به این نتیجه رسیدند که یکی از متغیرهایی که بیشترین اثر را بر انزوای اجتماعی دارد، استفاده اجتماعی از اینترنت است. نتیجه تحقیق حاکی از آن است که استفاده اجتماعی از اینترنت با بتای ۲٤ درصد

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]

دارای تاثیر مستقیمی بر انزوای اجتماعی است. در تبیین این فرضیه می توان گفت اعتیاد به اینترنت می تواند مشکلات جدی تحصیلی و خانوادگی برای مخاطبان به وجود آورد. اگر استفاده کنندگان از اینترنت نتوانند به مدت یک ماه دوری از اینترنت را تحمل کنند در معرض خطر اعتیاد به آن قرار دارند. متأسفانه ما شاهد این پدیده در میان جوانان هستیم، به طوری که برخی از جوانان، شب ها را تا صبح با اینترنت می گذرانند و تمام صبح را خواب هستند و این مسأله آغازگر آسیب های متعدد دیگر نیز می شود. بنابراین اگر در محیط مدرسه ما بتوانیم نحوه استفاده از محیط مجازی را به دانش آموزان آموزش دهیم می توان تا حدی به دانش آموزان استفاده آگاهانه از آن را آموزش داد تا دچار اختلالات گوناگونی نشوند.

نتایج حاصل از فرضیه سوم نشان داد که آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش تعارض ارزش‌ها در دانش‌آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر دارد. نتایج تحلیل کوواریانس در بررسی این فرضیه نشان داد آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش تعارض ارزش‌ها در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر داشته و باعث کاهش آن شده است. یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های بهزاد(۱۳۹۵: ۸۲)، اسمعیلی-زاده(۱۳۹۵: ٦٧) همخوانی دارد. در تبیین یافته این فرضیه می توان گفت چون اساساً ورود اینترنت همراه با ارزش های غربی، چالش های جدیدی را در کشورهای دیگر به وجود آورده است. از آنجایی که برخی از عناصر موجود در این پدیده مغایر با فرهنگ خودی (ارزش های اسلامی-ایرانی) است، پس می توان گفت اینترنت می تواند آسیب های زیادی را به همراه داشته باشد. مثلاً ورود اینترنت در حوزه خانواده موجب تغییر نظام ارزشی در خانواده ها می شود. استفاده جوانان از اینترنت موجب کاهش ارزش های خانواده شده است. بنابراین می توان با آموزش اصولی از پایه های ابتدایی نسبت به کاهش تعارض ارزش ها در خانواده ها گام برداشت تا فضای مجازی موجب همدلی بیشتر در خانواده ها شود.

نتایج حاصل از فرضیه چهارم نشان داد که آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش انزوای اجتماعی در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر دارد. نتایج تحلیل کوواریانس در بررسی این فرضیه نشان داد آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش انزوای اجتماعی در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر داشته و باعث کاهش آن شده است. یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های Sabir et al. (2014: 66)، ربیعی و محمدزاده یزد(۱۳۹۲: ۳۰) همخوانی دارد. ربیعی و محمدزاده یزد(۱۳۹۲) آسیب شناسی فضای مجازی، بررسی تاثیر استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی دانشجویان به این نتیجه رسیدند که یکی

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]

از متغیرهای که بیشترین اثر را بر انزوای اجتماعی دارد، استفاده اجتماعی از اینترنت است. نتیجه تحقیق حاکی از آن است که استفاده اجتماعی از اینترنت با بتای ٢٤ درصد دارای تاثیر مستقیمی بر انزوای اجتماعی است. در تبیین این فرضیه می توان گفت امروزه اینترنت در زندگی اجتماعی، جای دوستان و نزدیکان را گرفته و در حقیقت جایگزین روابط دوستانه و فامیلی شده است. افرادی که ساعت ها وقت خود را در سایت های اینترنتی می گذرانند بسیاری از ارزش های اجتماعی را زیر پا می نهند. چرا که فرد دیگر فعالیت های اجتماعی خود را کنار گذاشته و به فعالیت های فردی روی می آورد. از اینرو با آموزش درست استفاده کردن از محیط مجازی می توان به استفاده مفید دانش آموزان جهت برآوردن نیازهای علمی گام برداشت.

نتایج حاصل از فرضیه پنجم نشان داد که آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش افسردگی در دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر دارد. نتایج تحلیل کوواریانس در بررسی این فرضیه نشان داد آموزش استفاده از محیط مجازی در کاهش افسردگی دانش آموزان دختر دبیرستانی در منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران تاثیر داشته و باعث کاهش آن شده است. یافته های پژوهش حاضر با یافته‌های شاه محمدی(١٣٩٥: ٤١)، نیکخواه قمصری و راوندی(١٣٩٣: ١٨)، Ezoe (2008: 29) همخوانی دارد. در تبیین این فرضیه می‌توان گفت که یکی از راه های تخلیه روحی- روانی داشتن رفت و آمدهای خانوادگی و داشتن ارتباط نزدیک با دیگران است. در واقع وقتی افراد از نظر روحی و روانی تحت فشارهای مختلف قرار می‌گیرند، از طریق نشستن با دیگران و حرف زدن رو در رو و نزدیک با یکدیگر تخلیه می شوند اما تلفن همراه این نوع ارتباط را در جامعه کنونی کاهش داده است و باعث شده است تا بیشتر جوانان دچار افسردگی شوند، بنابراین می توان گفت از طریق آموزش نحوه استفاده از محیط مجازی از افسردی دانش آموزان جلوگیری کرد تا بتوانند از طریق ارتباطات بیشتر با هم سالان خود روحیه خوبی داشته باشند و بتوانند به پیشرفت تحصیلی خود نیز ادامه دهند.

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]

منابع فارسی

اسمعیلی‌زاده، وحید(۱۳۹۵). بررسی آسیب های فضای سایبری (اینترنت) در خانواده، فصلنامه دانش انتظام ایلام،سال پنجم، شماره ۱۷.

بهزاد، داود (۱۳۹۵). آسیب شناسی کاربری فضای مجازی در بین خانوارهای ساکن شهرستان بندرعباس، دو فصلنامه مشارکت و توسعه اجتماعی، دوره ۲، شماره ۳.

پاداشیان فرد، عزیزه (۱۳۹٤). رابطه بین تاثیرات فضای مجازی و تربیت دینی خانواده‌ها، پژوهش‌های معنوی، شماره ۷.

ربیعی، علی؛ محمدزاده یزد، فرشته(۱۳۹۲). آسیب شناسی فضای مجازی، بررسی تاثیر استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی دانشجویان، فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگ، سال دوم، شماره ششم.

زندوانیان، احمد و همکاران(۱۳۹۲). آسیب های فضای مجازی بین دانش آموزان دختر،سال چهارم، شماره بیست و سوم.

شاه‌جعفری، طاهره؛ ابراهیم ابادی، حسین؛ رضائی، محمد هاشم؛ ابراهیم زاده، عیسی(۱۳۹٤). الگوی استفاده از اینترنت در طراحی برنامه پس از مدرسه، فصلنامه مطالعات میان رشته ای در علوم انسانی، دروه هفتم، شماره ۲.

شاه محمدی، غلام رضا؛ اکباتانی، سمیه (۱۳۹٤). پیشگیری مبتنی بر فناوری اطلاعات از آسیب های فضای مجازی، پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی، شماره ۲۹، صفحات ٦٤-۲۷.

شاه‌محمدی، غلام رضا (۱۳۹۵). راهبردهایی برای پیشگیری وضعی از آسیبهای فضای مجازی، پژوهشنامه مطالعات راهبردی ناجا، شماره ۱، دوره اول.

عاملی، سعید رضا؛ حسنی، حسین (۱۳۹۱). دوفضایی شدن آسیب ها و ناهنجاری های فضای مجازی: مطالعه تطبیقی سیاست گذاری های بین المللی، تحقیقات فرهنگی ایران، دوره پنجم، شماره ۱، ۳۰-۱.

نیکخواه قمصری، نرگس؛ منصوریان راوندی، فاطمه (۱۳۹۳). تاملی بر رابطه فضای مجازی و هویت جنسی مطالعه موردی کاربران اینترنت در شهر کاشان، مطالعات رسانه ای، دوره نهم، شماره ٤، ۱۰۷-۱۲۰.

وکیل‌ها سمیرا، (۱۳۹۲) ، تاثیر فضای مجازی بر عرصه هویت فرهنگی، فصلنامه مطالعات جامعه شناختی ایران، سال سوم، شماره نهم .

منابع لاتین

1. Altinoz, M., Cakıroglu, D., & Cop, S. (2013). Effects of Talent Management on Organizational Trust: A Field Study. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *99*, 843-851.
2. Bijari, B., Javadinia, S. A., Erfanian, M., Abedini, M., & Abassi, A. (2013). The impact of virtual social networks on students' academic achievement in Birjand University of Medical Sciences in East Iran. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *83*, 103-106.

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]

3. Ezoe, S. (2008). Relationships of personality and lifestyle with mobile phone dependence among female nursing students. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, *37*(2), 231-238.
4. Light, B., McGrath, K., & Griffiths, M. (2008). *More than just friends*? *Facebook, disclosive ethics and the morality of technology*.Twenty Ninth International Conference on Information Systems, Paris .
5. P olanski, P. P. (2017). Cyberspace: A new branch of international customary law?. *Computer*
6. Roche, E. M., & Blaine, M. J. (2014). International convention for the peaceful use of cyberspace. *Orbis*, *58*(2), 282-296.
7. Sabir, I. R. et al (2014). Face Book Has Bad Effects Too: A Study of the Negative Effects of Face Book on Pakistani Students' Lives. *Journal of Basic and Applied Scientific Research*, 4(3)253-260.

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-17]